

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina znaša: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštnine proste. Ne-frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 48.

V Ljubljani, dne 30. novembra 1906.

Leto IX.

NASLOVA: Za dopise, rokopise za list: Uredništvo «Rdečega Prapora», Ljubljana. — Za denarne posiljatve, naročila na list, reklamacije, inserate i. t. d.: Upravišтво «Rdečega Prapora», Ljubljana, Franciskanske ulice šte. 8/1.

Nevarna igra.

Kakor voda, ki privre z nevzdržno močjo iz tajnih globlin ter predre gorske skale in stopi čista in bistra v svet kot gorski studenec, pa teče, sledeča neizpremenljivim zakonom dalje in dalje, naraščajoča, pridobivajoča moči, kopajoča si strugo skozi prst, skozi pesek, skozi pečine, ponosno se rogajoča kot močjočna reka vsem zaprekam, tako je potekla splošna in enaka volilna pravica v avstrijsko politično življenje. Bila je majhna kakor skriti vir, ki ga lahko pokriješ s klobukom; ali njena ogromna moč, ki je bila še v skrovišču, je silila naprej, iz studenca je natekel potok, iz potoka reka. Nastavljali so ji umetne jezove, vtesnjevali so jo v ozka korita; ali nihče je ni mogel ustaviti in če so jo zavidni inženjerji še nekoliko regulirali, vendar ne more nihče zabraniti, da ne bi tekla na tisto stran, kamor je namenjena, da ne bi hitela k tistemu cilju, ki ji je določen po železnih, neizpremenljivih zakonih.

Hude boje je prebila ideja politične enakopravnosti in nihče ne more pripovedovati o njih toliko britkih, tragičnih, toliko ponosnih in junških zgodob, kakor proletariat vseh avstrijskih narodov. In nihče drugi nima zapisanih toliko žrtev v svojih knjigah. A delo ni bilo zaman; volilna reforma, ki je bila meseca svečana predložena avstrijskemu parlamentu, je prvi uspeh grandiozne borbe socialne demokracije za enakost političnih pravic.

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

Dalje.

Drugega dopoldne sta stala zopet oba inkvizitorja skupaj ter sta gledala zdaj skozi okno, zdaj na uro, na kateri sta se pomikala kazala počasi proti deseti uri. Zunaj je snežilo in deževalo.

Polagoma je uhajal čas. Doli je le semtertja kdo korakal po robatem kamnenem tlaku. Zdaj bije ura počasi deset. Ana torej ni prišla.

Z enajstim vlakom se je odpeljal gospod kanonik z dvema orožnikoma, ki je bil sam šel po nju ter ju je bil poučil o važnosti naloge, iz Raminga proti Gospojni.

Hude boje je prebila tudi osnova, katero je izdelala avstrijska vlada; marsikatero rano je dobila splošna in enaka volilna pravica v teh bojih, ali njena temeljna ideja je premagala vsa tajna in javna nasprotstva, razbila je bornirano trmo, raztrgala je mračnjaske spletke in v zbornici poslancev slavi veličasten triumf!

A naenkrat se dviga nova zapreka, porojena v teminah, v katerih vladajo še kastične sile, ki jih ni uredil vse ravnajoči razum. V gosposki zbornici se javlja opozicija proti tistemu prevažnemu delu volilne reforme, ki določa enako volilno pravico. Visokorodni, a nizko misleči stari in mladi starčki magnatske zbornice ne morejo pretrpeti misli, da bi stopila tudi v Avstrijo vsaj z eno nogo enaka pravica; preživeli so celo svoje življenje v mraku, ki so ga ljubosumno varovali vsakega solnčnega žarka in v muzejih mumij, v marnonem gledališču so videli najvišji ideal človeštva. Ko prihaja svetloba nove dobe v njih ljubljani mrak, so vznemirjene njih komaj še živeče duše, in tresoče roke se iztezajo po zagrinjalih, da bi preprečili vstop dnevni luči v njih temo.

Lanski bezniški ropot v gosposki zbornici ni ustrašil nikogar; kar se je moralo zgoditi, se je zgodilo kljub aristokratskim rabukam avstrijskih perov. Volilne reforme ni moglo ustaviti besno razgrajanje v boljšem nadstropju. In plemenitaški pogum se je toliko sesedel, da se gosposke ne drznejo več, nastopiti naravnost proti volilni reformi. Toliko moči sami ne pripisujejo svojim izsušenim mišicam in «Serenissimus»-mozganom. V onemogli jezi pa hočejo vsaj pokvariti, česar ne morejo preprečiti. Pluralni zistem je zadnje upanje

Oba žandarja, ki nista imela pojma, da nima ta služba v resnici prav nič opraviti z matico, temveč da se ju rabi proti župniku Hercogu, sta med vožnjo glede na neskončno grdo vreme neprenehoma hvalila župnika, ki je pravzaprav poskrbel železnico. Gospod kanonik je spremljal to hvalo s finim smehljanjem in ni mogel dovolj povdarjati župnikovih zaslug; v srcu pa je obžaloval, da gradi duhovnik železnice, dočim se sam pelje z brzovlakom v pekel in potegne še toliko drugih seboj v pogubo. Tako ravna pač samo svobodomiseln duhovnik. Zato zida sedaj gospod upravitelj Gros kaj marljivo železnico v nebesa.

Sprejem gospoda kanonika in njegovih dveh spremljevalcev je bil v Gospojni zelo neprijazen. Snežilo in deževalo je tako na gosto, da se je oboje na tleh pomešalo v umazano redko blato, ki je takoj jelo prodirati skozi fino kožo črevljev prečastitega

vseh sovražnikov volilne reforme od Gambri-novega častilca Schönererja pa do dobrega človeka Tavčarja. Pluralni zistem je sedaj tudi geslo ljudskih sovražnikov v gosposki zbornici.

Visoki in velerodni gospodje sicer nimajo čiste vesti in absolutnega poguma. Izmed tisoč argumentov, ki lahko zaduše vsako pluraliteto; je najjasnejši ta, da ga ni merila, s katerim bi se dalo določiti neenakost ljudi, tudi če bi se moglo priznati, da sme uplivati socialna, materialna, inteligentna ali kakršnakoli neenakost na enakost ali neenakost političnih pravic. Zato so sprejeli intrigantje poslanske zbornice Tollingerjev predlog brez razsodbe in kritike ter so z njim propadli, kakor bi bili propadli z vsakim drugim. Intrigantje gosposke zbornice tudi ne najdejo kamna modrijanov; ali Tollingerjade se vendar ne upajo povzdigniti na ščit in tako havzirajo z nekakšno «ublaženo» pluraliteto. Le tisti, ki je prekoratil 35. ali 40. leto starosti in kdor ima družino, naj bi dobil drugi glas.

Meritorične norosti te ideje ni treba preiskavati; obsoja se samaposebi. A takih raziskavanj tudi ni treba, kajti za delavstvo in za vse ljudi, ki hočejo politično enakost, je vsak pluralni zistem nesprejemljiv; kdor glasuje zanj, glasuje proti volilni reformi in če je v gosposki zbornici res večina za pluraliteto, tedaj nočejo magnati nič več in nič manj, kakor pokopati celo reformo.

* * *

Ali je ta namen sploh izvedljiv?...

Ako bi se izrekla večina gosposke zbornice res za pluralni zistem, kar sicer se ni nedvomno dokazano, a je prav mogoče, tedaj bi prišla reforma še enkrat v poslansko zbor-

gospoda preiskovalnega sodnika. Nahod bode prihodnjega dne gotovo neizogiben. Toda če se gre za blagor cerkve, se mora pač potrpiti.

V vasi je bilo še hujše. Vsaka hiša je izlivala iz dveh daleč nad cesto štrlečih žlebov debele vodene curke na desno in na levo, kakor da hoče zabraniti nepričakovanim prišlecem vhod v vas. Vrhutega je pihalo z visokih planin tako brezobzirno proti cilindru gospoda kanonika, da je vrglo to znamenje posebnega dostojanstva neusmiljeno na mokra tla. Ali surove prirodne sile niso mogle preprečiti pohoda cerkvene pravičnosti.

Gospod upravitelj Gros je ravnodušno opazoval pusto divjanje. V topli sobi je bilo jako prijetno. On ni tako neumen, kakor župnik Hercog, da bi hodil ob takem vremenu k bolnikom. Kaj lahko bi si pokvaril zdravje; a njegovo življenje je dragoceno,

nico. Optimisti menijo, če bi tedaj večina ljudskih zastopnikov vnovič odklonila pluraliteto, da bi se tedaj vdala gosposka zbornica.

To je ugibanje. Njegov temelj je pa že zaradi tega slab, ker je življenje tega parlamenta le še kratko in če bi prišla osnova drugič v poslansko zbornico, se ne more vedeti, ali ne bi bil dnevni red z drugimi predmeti tako zajezen, da bi bila pravočasna razprava reforme nemogoča. To nevarnost se morda lahko premaga, ali vtajiti se je ne more. In če bi šlo to gladko in bi dosegla enaka pravica zopet večino v poslanski zbornici, je vendar mogoče, da se postavi gosposka vnovič za pluraliteto. Odkod naj se vzame tedaj potreben čas za tretjo razpravo?

Volilna reforma bi tedaj padla, kajti sankcionirati se ne more zakona, ki ni soglasno sprejet v obeh zbornicah.

V gosposki zbornici ugibajo menda nasprotno in mislijo, da bi se udala poslanska zbornica, v kateri bi se drugič morda našlo večino za pluralni sistem. To je pač zelo neverjetno, ker bi si dala poslanska zbornica klofuto, na katero se ne bi moglo pozabiti nikoli. A če bi se to tudi zgodilo vzlic vsaki rezoni, vendar ne bi bilo s tem nič pridobljenega, kajti volilna reforma s pluralnim sistemom je nesprejemljiva za delavstvo, nesprejemljiva za avstrijske narode.

Z najvišjega mesta v tej državi je bilo rečeno, da se po sedanjem volilnem redu ne more več voliti. Krona je s tem označila svoje stališče in je vezana. Ali tudi predsankcija, s katero je predložil baron Gautsch državnemu zboru svojo reformno osnovo, je kašipot, ki se ga ne more prezreti. Reforma je bila izdelana na načelu splošne in enake volilne pravice in zakon, ki bi obsegal pluraliteto, bi bil bistveno nasproten načrtu vlade. V marsičem je bila Gautscheva itak neidealna osnova poslabšana; ali pri vseh kompromisih se je lahko še govorilo le o poslabšanju. Pluralni sistem pa bi popolnoma uničil to, kar so narodi zahtevali in kar je vlada predložila, kajti pluraliteta ni enakost, temveč naravnost utajitev enakosti. Vsak kompromis je vlada lahko sprejela, četudi tega ali onega s težkim srcem. Pluralnega sistema ne sme sprejeti, ako neče naravnost izdati svoje naloge.

Baron Beck je naredil v državnem zboru veliko napak. Ko je bil Tollingerjev predlog na razpravi, je bila njegova dolžnost, z vso odločnostjo povdarjati enakost volilne pravice in energično odkloniti vsako pluraliteto. Baron Beck ni pokazal potrebne energije; čeprav je zagovarjal enakost, je vendar izjavil, da bi

ker je last svete cerkve. Tega cerkvenega blaga ne sme vzročiti nobeni nevarnosti.

Danes pa je še posebno vesel. Anka je slušala njegov svet in ni šla v Raming. Na njo se res lahko zanaša. Zato ji poplačuje s svojo vročo ljubeznijo. Seveda se bode moral kmalu ločiti od nje; to je samo- obsebi umevno. Na nekoliko mesecev pojde pač v mesto, da se bolje izobrazí v kuhanju; tedaj ne bodo opazili ljudje, da se je zadnji čas telesno premočno razvila. Ali dotlej hoče dobro porabiti priložnost.

Ravnokar si je prižgal smotko. Ali hipoma jo je izpustil, da je padla na tla. Moral se je oprijeti oknice . . . Kaj je pač to? . . . Kanonik Fink prihaja. Ako pride ta v kako župnišče, je vselej slabo vreme, ravno tako slabo, kakor danes zunaj. In dva orožnika gresta za njim proti župnišču.

Sedaj pozvone. Tako strašno zveni zvonec, kakor pozavne sodnega dne. V grozi pade Gros pred razpelom na kolena. In ves goreč začne moliti:

„O Bog, sedaj mi pomagaj: Ne daj, da pride tvoj zvesti hlapec v sramoto, z

sprejela vlada tudi eventualen kompromis, ki bi ga bile stranke sklenile glede pluralitete. Tega ni smel reči, kajti vlada je bila zavezana za enakost in če bi bila zbornična večina slučajno sprejela kakršenkoli pluralni sistem, bi bil to dogodek, iz katerega bi bila morala vlada na vsak način izvajati posledice.

Beckova vlada je v odseku mnogo mešetarila, pokazala pa ni take energije, da bi ji moglo ljudstvo vsaj v vprašanju volilne reforme brezpogojno zaupati. To si je treba poklicati v spomin spricho odpora, ki se pokazuje v gosposki zbornici. Treba je zopet zapeti staro pesem: Ljudstvo ne sme in ne more zaupati nikomur, kakor svoji lastni moči. In kakor v začetku volilnopravne borbe; moramo zopet zaklicati delavcem: Bodite pripravljeni na vse! Od vas je vse odvisno!

Gosposka zbornica pa igra nevarno igro. Ako prisili delavsko ljudstvo, da nastopi še enkrat hoj za enako volilno pravico, ki bi bil sedaj tak, da je popolnoma nemogoče ugibati, s kakšnimi sredstvi bi se izvršil in kje bi se ustavil, je vendar nedvomno, da bi se vsem volilnopravnim vprašanjem neizogibno moralo pridružiti še drugo, itak že precej zrelo vprašanje:

Čemu je treba avstrijskim narodom vladiti seboj tako breme, kakršna je gosposka zbornica?

Kulturna država . . .

Po mišljenju večine ljudi je država tista oblika človeške družbe, ki ostane vsaj v svojem temelju neizpremenljiva za vso bodočnost. Sploh je malo možganov, ki bi si znali predstavljati vsaj v domišljiji drugo formsko skupnega življenja ljudi; najgloblje razlike segajo še do ustrojitve državnega telesa, do nasprotij med monarhizmom in republikanizmom, med absolutizmom in konstitucionalizmom, ali država samaposebi velja za neomajno, za neizogibno.

Kratki sponin na neizpodbitno resnico, da je vse na svetu izpremenljivo, ker je porajanje in umiranje temeljni zakon sveta, ovrže vero v večnost države. Nastati je morala tudi ona kakor vse kot nujni plod potrebe; in kadar mine potreba zanjo, mora izginiti tudi država. Ko dovrši svoj poklic, se izpremeni v breme za tiste ljudi, katerim je bila nekaj nujna — in ljudje jo odvržejo.

To je bodočnost.

Ali zakon izpreminjanja velja tudi za sedanost. Tudi dokler obstoji, ne more biti država neizpremenljiva, kajti razmere, ki so

dvojno gorečnostjo se hočem tedaj boriti proti sovražnikom tvoje svete cerkve. Samo zakrij moj greh s plaščem usmiljenja pred očmi pregrešnega sveta. Obljubim ti, da priredim takoj prihodnjo nedeljo žrtvovanje za tiskovno društvo in popeljem procesijo k celjski materi božji. Le pomagaj mi, pomagaj mi, da ne izve škof ničesar o tem, kar sem storil, slabotni človek.“

Tako je molil dalje in dalje, in tako velika je bila njegova groza, da ni niti slišal, ko so se odprla vrata, ter je vstopil gospod kanonik, ki je gledal s svetim spoštovanjem na molečega duhovnika.

To je bil srce okrepljujoč pogled. Ako bi bil nenadoma presenetil župnika Hercoga, ga gotovo ne bi našel v molitvi. On bi bil gotovo računal, ali študiral, ali pa sploh uganjal kaj posvetnega. Kako se bode veselil škof, ko mu bode poročal o tem svetniku podobnem duhovniku, ki ga je našel v goreči molitvi! In kako neznansko srčna je bila ta molitev, ko ni gospod upravnik od same pobožnosti opazil niti njegovega vstopa! Da, tako molijo svetniki. Bal se je

jo vstvarile, se razvijajo in menjajo, pa vplivajo izpreminjevaje tudi nanjo. In kakor se po mojstru lahko naključuje njegovo delo, tako se po sadu lahko sodi o izdelovalcu.

Državo so naredili ljudje; kakršna je ona, tako je njeno ljudstvo. To je za nas žalostna resnica. Sodeč po duhu, ki preveva našo državo, moramo izdati sebi slabo izpričevalo. Nič se ne smemo postavljati, nič ne smemo biti ponosni na svojo kulturo, na svoj napredek, na svoj razvoj, na svojo človečnost; kajti ako bi imeli pravico do tega ponosa, bi se moralo opaziti vse te lepe lastnosti v naši državi. Avstrija bi morala biti socialna organizacija visoke kulture, njena dejanja bi morala dihati duha dvajsetega stoletja.

Kdo bi se drznil trditi, da je tako v tej državi? Kako bi se moglo izreči tako hvalo sedanjim državam sploh?

Seveda, od kapitalistične države se sploh ne more zahtevati, česar nima. Družabna organizacija, ki je osnovana na neenakosti, z namenom, da ohrani in zavaruje neenakost, ne more biti kulturna, ker je enaka pravica prvi, neizogibni pogoj pravi kulturi. In res; kultura ni namen sedanji državi. Njena naloga je, braniti pravice tistih, ki jih že imajo, pred onimi, ki jih hočejo šele doseči. „Sveta je lastnina“, to je vodilno geslo kapitalistične države; a to ne velja samo za materialno lastnino, temveč tudi za idealno, za tisto, kateri je ime „pravo“.

Ali vpoštevajoči njen značaj, bi smeli vsaj pričakovati, da pospešuje država tisto kulturo, ki je neodvisna od razmerja med bogatimi in med siromaki, med kapitalističnim in med delavskim svetom. Smeli bi misliti, da je kulturna vsaj po etičnih naukih buržoazije. Kdor si je ohranil vsaj še to skromno vero v boljši značaj države, njemu jo izruje ona sama, brezobzirno, z vsemi koreninami in koreninami . . .

Koncem pretečenega tedna je šla po časopisu kratka, od marsikoga neopažena vest: V Lvovu je policija aretirala nekega drja. Vac-lava Kraszewskega, zdravnika iz ruske Poljske ter ga misli izročiti ruski policiji.

Samo par vrstic obsega to poročilo. In vendar se skriva v njem pretresljiva, grozovita tragika. Dr. Kraszewski je pobegnil iz Rusije, da uide ondotni policiji, ki ga zasleduje. Že to je dovolj, da provzroči globoko ogorčenje; kajti kogar išče dandanes ruska policija, on si je že s tem pridobil simpatije človeško mislečih ljudi. Vsaka žilica v telesu se upira misli, da bi se izročilo beguna iz Rusije ruskim biričem, kar pomeni ravno toliko, kakor da se ga izroči rablju. Visoko v zrak štrle ruske

skoraj, da greši, ako ga zmoti v tej molitvi. Toda rad bi se odpeljal že s prihodnjim vlakom iz tega neprijaznega gnezda, torej mora govoriti.

Z ustrašenimi očmi je gledal pobožni mož škofovskega inkvizitorja; po vseh udih se je tresel, tako da ni mogel vstati. Toda ko mu je kanonik naznanil, da ga škof lepo pozdravlja, je takoj vedel, da ni nevarnosti. Hitro je bil pokonci ter je ponudil škofu vemu namestniku stol, sam pa je ostal sicer ponižno, ali z notranjim ponosom, stoječ.

Hvala Bogu torej, za župnika se gre. In zaradi tega župnika se je moral tako ustrašiti! Kako neumno je bilo to! Lenko bodo preiskali. To je res prava sreča zanj, ako pride ta oseba, ki itak ni za nobeno rabo iz župnišča. Pa če je Anka njena hči? Tega sam ne veruje. Ali če pravi škof, da je, mora že biti. In kdo je oče? Župnik? Ni mogoče.

Ali škof vé, da je; torej pač je. Da, da, tako mora biti. Kako bi sicer župnik toliko časa krmil osebo, ki ni za delo? Čudovito je, kaj škof vse ve. Razsvetljevati ga

vislice in iztezajo svojo suho roko v daljavo, neprenehoma prežeče na nove žrtve, katerih jim ni nikoli dovolj. Ruska vlada »pacificira« deželo z vojnimi in bojnimi sodišči, s prekim sodom, z vrvjo in s smodnikom. Kakor mrtva mašinerija opravljajo njeni organi svoj rabeljski posel; niti mladostni obtoženci, pravi otroci jim ne ganejo srca. Ako pače častnik, ki mora komandirati eksekucijo nad takimi nežnimi bitji, v omedlevico, mora nastopiti drugi na njegovo mesto; ako se tresejo vojakom tako roke in se jim dela tako tema pred očmi, da ne zadenejo prvič, morajo ustreliti drugič, tretjič, četrtič, dokler se ne valja vse mrtvo v krvi.

Ali včas, izjemoma, se posreči kakšni žrtvi, da ubeži. Pa pride v Avstrijo. V Galiciji ostane, kajti tam žive rojaki. Tam govore begunov jezik. Sorodna kri teče po njihovih žilah. Tam sme upati, da bodo razumeli čuvstva, ki so razgrela njegovo srce. In blizu je. Težko je bežat daleč od bojišča, kjer bi se človek rad sam bojeval. Le tako daleč gre, da je na varnem. V Galicijo, v Avstrijo. Tukaj je zavarovan. Saj ruska revolucija ni nič mar avstrijski oblasti; Avstrija ni prizadeta, torej mora biti nevtralna v boju ruske revolucije z rusko tiranijo. Avstrija hoče obvarovati dobre stike z Rusijo, in Rusija je danes revolucija. Nihče ne more oficijelno vedeti, s katerimi ruskimi elementi bode treba prihodnje leto tudi službeno sklepati prijateljstvo. Za vsako tujo državo je revolucija notranja zadeva Rusije. Nikomur se ni treba vtikati vanjo.

V tujino beže ruski veliki vojvode, ki se boje bomb svojega naroda. V tujino beže ruski revolucionarji, ki se boje vrvij svojega krvnika. In tujini je to vseeno, mora ji biti vseeno.

V Lvovu je torej ruski begun na varnem. Ali kaj je to? Ponoči potrkajo na njegova vrata, v njegovo sobo vstopi policija v avstrijski uniformi, aretira ga ter mu naznanja, da bode izročen ruski policiji.

Kakšno grozno hudodelstvo je zagrešil mož? — Pomagal je na Ruskem človeku, da je zbežal izpod krempljev vladnih žbirov. In Avstrija ga hoče izročiti Rusiji.

Fraza o kulturni državi se razblini v zraku in človečnost ostrmi...

Deputacije so šle k namestniku; lvovski vseučiliški zbor posreduje pri vladi. Vsakdo čuti, da bi bilo nezasišano, ako bi Avstrija, ne da bi jo karkoli sililo na to, izročila političnega pregnanca gotovemu pogubljenju. Kdo vé, ali bodo imela posredovanja željeni uspeh.

Ali — naj konča afera kakorkoli. Da je sploh mogla nastati, je moralna klofuta in žalosten pojav.

mora sveti duh, drugače ni mogoče. Zato zna tudi tako dobro vladati nad svojo škofijo.

Pa tudi Anka da je noseča? Kaj? Ali je slišal prav? Nasloniti se je moral na mizo, tako se je tresel. In tudi to naj bi škof že vedel? Ni mogoče.

Sedaj se mu zdi škofova vsegavednost že strašna, in bolj prihajajoča od hudega, kakor od svetega duha.

Torej je vse izgubljeno, vsa bodočnost uničena. Preneumno; zaradi ženske! Ali Anka ga ne izda, saj ima njeno prisego.

Med ta tajni klic Avguštinove duše je naenkrat zadonel strašen klic, ki se je razlegel po celem župnišču. Bil je Ankin obupni glas. Ne da bi se opravičil pri gospodu kanoniku, je pohitel iz sobe, skokoma je stekel čez stopnice v vežo in ravno je še videl, kako sta dva orožnika uklenila branečo se Anko in odpeljala jo skozi vrata.

Kaj naj stori?

Kratko malo ne more storiti ničesar, ne da bi se osumničil. Kakor ptičica, ki jo ima

Politični odsevi.

Avstrijska in ogrska delegacija sta se sesli v nedeljo, 25. t. m. v Budimpešti. Otvoril ju je cesar s prestolnim govorom, v katerem je naglašal, da se politični položaj izza zadnjega zasedanja, ki je bilo šele pred kratkimi meseci zaključeno, ni bistveno izpremenil. »Kakor doslej, bode tudi zanaprej za našo politiko merodajno zaupno razmerje do zaveznikov, trajen sporazum z Rusijo v zadevah Balkana in pospeševanje prijateljskega razmerja do vseh drugih držav. Ohraniti mir ob varstvu interesov monarhije nam bode vedno kot cilj pred očmi. Tekoče zahteve vojne uprave se letos nekoliko zvišajo, kar je posledica zvišanja cen za vse potrebščine; v izvenrednih kreditih pa bodo zahteve izdatno manjše, tako da bode celotna zahteva za vojsko precej nižja od lanske. Uprava okupiranih dežel hoče tudi zanaprej s primernimi reformami pospeševati gospodarski in kulturni napredek omenjenih dežel. Bosna in Hercegovina boste tudi leta 1907 lahko pokrili svoje potrebe z lastnimi dohodki.«

Avstrijsko delegacijo je sprejel cesar v nedeljo ob 2³⁰ popoldan ob navzočnosti skupnih ministrov in avstrijskega ministrskega predsednika barona Becka. Vodil je avstrijske delegate predsednik princ Lobkovic.

Ogrsko delegacijo, katero je sprejel cesar ob 3. uri, je vodil njen predsednik grof Teodor Zichy, ki je v svojem nagovoru naglasil, da bodo imeli ogrski delegatje gospodarski položaj dežele pred očmi, a da bodo radi dovolili tiste izdatke, ki so nujno potrebni za obrambo.

Prvo sejo je imela avstrijska delegacija v nedeljo dopoldan. Otvoril jo je princ Lobkovic z nagovorom. Čitalo se je interpelacije in razna naznanila. Minister za zunanje zadeve Aehrenthal je predložil vladne predloge, ki so bile izročene proračunskemu odseku. Delegat dr. Bärnreither je izrazil željo, naj bi vojna uprava predložila proračunskemu odseku izkaze, koliko so vlade na račun dovoljenih vojnih kreditov že izplačale. Delegat Steiner je protestiral proti sklicanju delegacij na nedeljo. Delegat Stein je nujno zahteval, da morajo biti avstrijski resortni ministri navzoči pri razpravah delegacij. Nujnost je bila sprejeta.

Cesar Franc Jožef je govoril pri sprejemu delegacij tudi o volilni reformi. Ko je nagovoril dr. Kramarja, je ta dejal, da so Čehi mnogo žrtvovali za volilno reformo ter menil, da je v gosposki zbornici nevarnost za reformo. Cesar je odgovoril, da se volilno reformo gotovo izvrši. Delegat Fink je rekel, da poslanska zbornica že izvede reformo, vpra-

šanje je le, ali ne bode težav v gosposki zbornici. Na to je cesar odgovoril: »Ne, ne; tudi tam pojde.«

O kranjskem deželnem zboru je govoril cesar z delegatom drjem. Sušteršičem. Vprašal ga je, ali že dolgo ni bil doma. Sušteršič je odgovoril, da je bilo letos težko delo. Potem je cesar izrekel upanje, da se povrnejo normalne razmere tudi v kranjski deželni zbor. Sušteršič je odgovoril, da se to gotovo zgodi po prihodnjih deželnozbornskih volitvah.

Tudi z delegati gosposke zbornice je cesar govoril o volilni reformi in je izrazil upanje, da bode tudi tam tako hitro rešena, kakor v poslanski zbornici. Naglašal je, da bode imela reforma za razmere v državi dobre posledice.

Sovražniki volilne reforme, katerim služi sedaj kot glavno glasilo fevdalno-klerikalna praska »Politik«, delajo »štimgungo«. Iz njenih predal izhajajo vesti, da je tudi cesar pridobljen za pluralno volilno pravico in sicer baje zato, ker mislijo Madjari vpeljati v svojo volilno reformo pluraliteto. Resni listi navadno povedo vire važnih vesti; »Politik« jih ne pové, ker jih najbrž ni. Sicer jo pa že cesarjevi nagovori delegatov bijejo po zobeh.

V gosposki zbornici so se pečale vse tri stranke z volilno reformo in baje sta se izrekla fevdalna in ustavoverna stranka za pluralni zistem, v centru pa ima baje pluraliteta tudi mnogo pristašev. Izvoljena je specialna komisija za volilno reformo, ki šteje 21 članov, med katerimi, trdijo, da je večina za pluralni zistem. Vsekakor so gospodje lordi napravili korak, ki je v parlamentarizmu naravnost nezasišan. Centrum je kandidiral v specialno komisijo bivšega ministra Bylandt Rheidta, ki je predložil parlamentu načrt enake volilne pravice. Večina pa je izvolila mesto njega grofa Merana. Pravi, da ta ne sprejme volitve. Vsekakor je dogodek ne le značilen, temveč tudi parlamentarično ne- lojalen.

Skupni avstro-ogrski proračun izkazuje za leto 1907 izdatkov 367.677.273 kron, to je za 20.956.911 kron več kakor lani. Zahteve iznašajo v ministrstvu za zunanje zadeve 12 mil. 688.524 K (+ 536.988), v vojnem ministrstvu 291.160.046 K (+ 5.376.046) rednih in 13.752.758 K (+ 487.494) izvenrednih potrebščin, torej skupaj za militarizem 304 mil. 912.801 K (+ 5.863.540). Za vojno mornarico rednih izdatkov 42.850.110 K (+ 13 mil. 249.490), izrednih 2.549.890 K (+ 1.253.100), skupaj 45.400.000 K (+ 14.502.590) za marinizem. Za vojaško upravo v Bosni in Hercegovini iznašajo izredni stroški še posebej 7.583.000 K. Glavne vojne zahteve so prora-

zločin, sedaj še žaljenje straže; to bode lepa kazen.

Ker torej Anka ni hotela iti prostovoljno, sta jo morala aretirati v imenu zakona. Ali niti zakona ni spoštovala. Ni šla, temveč se je upirala celo krepkim orožniškim rokam, in ko sta jo hotela ukleniti, je tako zakričala, da je glasno odmevalo po celi hiši ter se je njena mati ustrašila in se je kakor pičena vzdignila s stola. Ali je ni mogla več videti. Samo gospod Gros je v strahu prihitel. A že so zalupitile duri in mrzli dež ji je hladil razgredo kri.

Ves zbežan se je povrnil Avguštin v svojo sobo, kjer je ravno gospod kanonik jemal potrebne spise iz torbice in je začel zopet razkladati namen svojega prihoda.

»Torej škof ve za gotovo, da je kuharčina hči noseča.«

Prečastiti upravitelj ni mogel reči nič drugega, kakor: »Strašno, strašno!«

»Seveda, Vam se zdi v Vaši nedolžnosti najgrši vseh grehov strašen. Ali strašnejše

mačka med zobmi, hoteča prinesti svoj plen živ mladim mačkam, se je ozrla Anka še enkrat s pogledom, ki prosi za pomoč, k svojemu ljubljenu zapeljivcu. Ta pa je porabil trenotek ter je hitro položil prst na usta.

In Anka je razumela znamenje. Ravno tak je že videla kip sv. Janeza Nepomuka. Rajši umreti, kakor izdati očeta svojega otroka, kajti oče je duhovnik. To je bil njen odlok; s kratkim, obupnim, ali čvrstim pogledom mu je še lahko rekla: »Zaupaj meni, zvesta sem ti in ljubim te, pa te ne izdam.«

Žandarja nista opazila tega nemega pogovora oči, tako sta bila razsrjena, vsled dekletovega upora.

Najprej sta jo bila morala iskati v hlevu, kjer je imela opravka s teletom. Ko sta jo prosila, naj ne provzrokuje pozornosti, temveč naj gre mirno z njima, se je odločno branila; ko sta ji rekla, da jo morata izročiti na škofov ukaz raminškemu dekanu, je celo nekaj govorila o škofovskih rabeljskih hlapcih. Ta se lepo potlači! Najprej matričen

čunane za nove poljske topove 30 milijonov, za trdnjavske topove 1½ milijon, za nove utrdbe 2½ milijone; povrh potrebuje uprava za moderniziranje artilerije še 50 milijonov. Dohodki colnine so proračunjeni na 129 mil. 513.629 kron, to je za 13.066.850 kron več kakor lani.

Volilni red je v zbornici popolnoma končan. Na razpravo je prišla sedaj razdelitev volilnih okrajev v posameznih deželah. Po najnovejših vesteh se mislijo pristasi pluralnega sistema v gosposki zbornici, kadar pride do glasovanja o tej točki, odstraniti, tako da bode pri glasovanju vendar večina za enako volilno pravico.

Državno društvo za narodno avtonomijo je ime društvu, ki se je ustanovilo na Dunaju, hoteč zbrati zagovornike narodne avtonomije brez ozira na druge politične nazore in na pripadništvo stranke. Društvo je objavilo svoj program, ki obsega tri točke: 1. Ustanovi se društvo za celo monarhijo, ki naj pripravi državno enoto na podlagi narodne avtonomije vseh narodov v državi. 2. Društvo naj obsega vse stranke, družbe in osebnosti, ki bi pristopile, ne da bi se odrekle svojega posebnega stališča, priznavši sledeči program: a) Sklicati skupni vsedržavni parlament po splošnih in direktnih volitvah na podlagi narodnega katastra. b) Izdelati vsedržavno ustavo, ki bi zagotovila vsakemu narodu v okvirju avstrijske skupne države popolno narodno samostalnost v občinski upravi, v sodnijski upravi in v kulturnem oziru. c) Narodnostne meje in pomešanje narodov, živečih na zaključenem jezikovnem ozemlju bode treba deloma izpremeniti. V zapadni polovici n. pr. je treba ustvariti nemško, slovansko in romansko ozemlje, v kolikor je državnopravno mogoče. d) Bosno in Hercegovino je treba zaradi njiju posebnih razmer združiti s hrvatskimi deželami. 3. Ustava skupne države mora biti tako določena, da sestavljajo posamezne narodne države skupno zvezno državo. Na čelu te države bi bil cesar, odgovorno ministrstvo z državnim kancelarjem ter državni parlament, sestavljen na podlagi direktnih volitev. — Društvo namerava sklicati v bližnjem času shode v Gracu, v Hebu, v Lincu, v Welsu, v Aspangu, v Innsbuku ter na njih razložiti svoj narodno-avtonomistični program.

Ni nam znano, kdo vodi to društvo in ne vemo, ali je identično z društvom «Narodna avtonomija», kateremu je služila nekdanja revija «Der Weg» za glasilo. Vsekakor se ga ne bode moglo enostavno prezirati, kajti glavna

je, kar ve škof še povrh. Znano mu je tudi, kdo je zapeljal to osebo.

Sedaj je bil prečastiti gospod urednik res tako ustrašen, da je komaj dejal: «Grozno, grozno, grozno!»

«Da, še več kakor grozno je to, da je zapeljal to dekle duhovnik, posvečen duhovnik.»

«To je strašno! Strašno!» je jecljal mladi grešnik, ki se je smatral že izgubljenega pred škofovo vsegavednostjo.

«Res, res. Strašno je hudodelstvo. Kako pa vam mora biti pri duši, ako vam še povem, da celo poznate zločinskega duhovnika?»

«Ni mogoče! Ne! Ne!» Drugega ni mogel reči Avgustin. Moral je sesti, sicer bi se bil zgrudil. Kaj mu pomaga, če tudi Anka vse utaji, ko škof že vse ve. Ne, ta škof mora biti vendar v zvezi s hudičem, kako bi sicer vedel vse? Ali pa je župnik prelomil spovedni pečat?

Da, tako mora biti. Vse drugo je nemogoče. Toda tak greh! Samo tak proklet svobodomiselni far more to storiti. Spričo takega duhovnika, ki prelomi spovedni pečat,

točka programa je taka, da je rešitev narodnega vprašanja edino v tem smislu mogoča. Vsakemu treznemu človeku je jasno, da se more trajno končati narodnostni boj v Avstriji samo na podlagi narodne avtonomije. Drugo je seveda vprašanje, ali imajo začetniki tega programa jasne pojme o bivstvu in pomenu narodne avtonomije; in tretje je vprašanje, ali je pot, ki jo priporoča društvo, primerna za dosego cilja. Program brez motivacije ali komentarja ne pové dosti, ali nekateri predhodki gledajo vendar iz njega, ki morejo le ovirati delo. Na eni strani govori program o državnopravnih ovirah v zapadni polovici, katere je baje treba vpoštevati, dočim je narodna avtonomija mogoča samo po emancipaciji od vseh državnopravnih pomislekov; na drugi strani pa ne vpoštevata predlagani načrt, da je Avstro-Ogrska že sestavljena iz raznih držav, kar dela resnične težave. Že delovanje društva ovirajo sedanje državopolitične razmere, kajti avstrijski društveni zakon ne velja za Ogrsko in za Hrvatsko in brez ovinkov ni mogoče ustanoviti društva, zlasti političnega, ki bi moglo delovati v Avstriji, na Ogrskem, na Hrvatskem in v okupiranih deželah. Če se pa že posreči, premagati to zapreko, je treba šele dognati, kako smatrajo posamezni deli «narodno avtonomijo». Zato bi si moralo dati tako društvo predvsem nalogo študiranja. Pri Madjarjih bode danes skoraj nemogoče dobiti človeka, ki bi se sprijaznil z idejo skupnega parlamenta, na Hrvatskem je pa misel skupne države silno diskreditirana po Frankovi stranki in po Kršnjavičevih proklamacijah. Vendar se mora priznati, da je v ideji zdravo jedro in ravno za Slovane bi se dalo rešiti vprašanje narodne enakopravnosti in kulturnega združenja veliko lažje v širokem okvirju monarhije, kakor v posameznih skupinah dualizma. Poskuse s «konstituantno» za celo monarhijo se je že delalo, a izjalovili so se. Z agitacijo se seveda lahko nekoliko upliva na nazore, ali agitacija mora imeti trdno podlago, za katero bi moralo društvo šele poskrbeti.

Na Hrvatskem ni konca parlamentarnim in izvenparlamentarnim viharjem. Takoj ob otvoritvi sabora so nameravali Frankovci, povzročiti v saboru in v mestu rabuke, ki bi bile preprečile saborsko delovanje. Socialnim demokratom je v prvi vrsti zahvaliti, da so se blamirali. Njih nastop je bil ravno tako primeren svrhi, kakor impozanten, in je priboril našim hrvatskim sodrugom tudi velik agitatoričen uspeh. Dasiravno niso v saboru zastopani in tudi vsa politika koalicije ni taka,

je on še najčistejši svetnik, pa če bi zapeljal še celo vrsto devic.

Škofovski inkvizitor je mislil, da je slabost mladega gospoda posledica njegovega zgražanja pred grehom in žal mu je bilo, da mu mora prizadeti novo bolečino, ko mu pove, da je ta nevredni duhovnik župnik Hercog.

Gospodu Avgustu se ni odvalil kamen od srca, temveč cela gora. Malo da ni glasno zaklical: «Ej, tako? Čemu me pa tedaj toliko plašite?» Ali pravočasno se mu je še posrečilo, zatajiti svojo radost, kajti sicer bi bil izdal samega sebe. Toda pred kratkovidnim inkvizitorjem se ni bilo bati lastnega izdajstva. Ta ni mislil na nič drugega, kakor na to, kar mu je bil napovedal nezmotljivi škof.

Torej župnik je prišel pri škofu na sum zaradi očetovstva. Ali škof ni poznal suma; pri njem je bil sum že resnica. Dobri župnik torej vendar ni prelomil spovednega pečata. V globočini srca je prosil gospod Avgust poštenega duhovnika odpuščenja za težko sumničenje, da bi bil izdal izpovedno tajnost. Kdo naj sploh misli takoj tako slabo o človeku!

Dalje prih.

da bi jo mogli socialisti brezpogojno hvaliti, je vendar zborovanje sabora tudi zanje — in morda zanje v prvi vrsti — zelo važno, kajti vzakoniti se ima ustavne reforme, ki so nujno potrebne, da se omogoči na Hrvatskem politično življenje, ki je bilo pod Khuenovim zistemom popolnoma ubito. Med temi reformami je tudi splošna in enaka volilna pravica. Frankovci so izdali pred otvoritvijo sabora letak, ki je pozival njih pristase na ulico z jasnim namenom, da bi se ustrašovalo resolucionaško koalicijo in provzročilo nemire. Socialisti so takoj ponoči natisnili letak, s katerim so vabili svoje pristase na ulico. Zjutraj je izšel drugi socialistični letak in kmalu je bil Markov trg črn ljudstva. Frankovci so izgubili pogum za kravale. Tedaj so začeli z drugo taktiko: Spletkarjenje v saboru. Zborovanje je dannadan viharno, Frankovci provocirajo pri vsaki priložnosti. In zvečer, kedar spé drugi ljudje, se zbere nekoliko pristasev, pa gredo pred «Pokretovo» uredništvo delat ulične skandale. — Iz saborovih razprav in sklepov je doslej najvažnejši ta, da je na predlog dr. Lorkovića izvoljen poseben odsek, ki ima nabrati v najkrajšem času ves potreben material za volilno preosnovo na podlagi splošne, enake, tajne in direktne volilne pravice. — Socialni demokratje so pokazali v teh dneh, da so politično najzrelejši, najagilnejši in najbolj organizirani element na Hrvatskem in ta javni dokaz povzdigne bratsko stranko še bolj.

Na Ogrskem je nastopil zopet kritičen moment za koalicijo. Poslanec Hencs je vložil predlog, ki zahteva, naj se obtoži bivše Fejervaryjevo ministrstvo. Ta predlog pomeni pravzaprav tajno revolto v koaliciji, kajti njegova ostra ost meri proti sedanji ogrski vladi. Med pogoji, pod katerimi je bilo prišlo do sprave med krono in med koalicijo, je bil tudi ta, da opusti koalicija vse podobne korake. Ako bi ogrska zbornica sprejela Hencsojev predlog, bi bil s tem pakt med vladarjem in koaliranimi strankami raztrgan, prva posledica bi bila, da bi moralo ministrstvo odstopiti in stara kriza bi postala zopet akutna v najhujši obliki. Trdi se, da je bil tajni povzročitelj Hencsevega predloga podpredsednik zbornice Rakovszky, znani pristaš klerikalne «ljudske stranke», ki igra v koaliciji že od začetka dvomljivo ulogo.

V Črni gori so imeli krizo. Moderniziranje neskončno zastarelih javnih naprav v tej deželici je sicer pozdraviti z vso simpatijo, ali posnemanje seg velikih držav, ki je prišlo sedaj v modo, je končno precej smešno. Če prihaja knez s «prestolnim govorom», ki govori bombastično o dobrih stikih in prijateljskih odnosih z vsemi državami od Avstrije do Kitajske, se ne more človek ubraniti ironičnega smehljaja. Da je Črna gora mala država, ni smešno in veliko vprašanje je, ali so za blagor narodov sploh potrebne ogromne države. Toda Črna gora je Črna gora, in kakor izhaja Švica brez velelastne baharije, bi bilo lahko tudi Četinja s sosednimi vasi lahko srečno brez njih. Prazno posnemanje ni nikoli nič vredno in Črna gora potrebuje drugih reform, kakor etiketne. Da to ni prava pot, dokazuje tudi začetkom omenjena kriza. V novi skupščini sta že dve stranki in večina je nastopila proti ministrstvu, ki je vsled tega demisioniralo. Knjaz je prepustil večini, da sestavi novo vlado izmed svojih ljudi. Novo ministrstvo sestavi Mihajlo Ivanović.

Domače stvari.

Simon Gregorčič. V soboto dopoldan je umrl v Gorici eden največjih slovenskih pesnikov, lirični prvak Simon Gregorčič. Smrt je prerezala nit težkega, trpljenja polnega življenja, čegar bridkosti je izkusil Simon Gregorčič do dna. Največja nesreča njegove usode je bila njegov poklic. Gregorčič je bil duhovnik katoliške cerkve, a njegov značaj, ki bi ga bil naredil neskončno sposobnega za duhovnika prve Kristusove cerkve, ni bil čisto nič primeren za popa, kakršnega za-

hiteva sedanja hierarhija in njena prva naloga. klerikalna politika. Gregorčič je bil nedvomno veren kristjan. Morda ni zalezla v njegovo glavo nikoli najmanjša heretična misel. Ali smatral je krščanstvo idealno; vera mu je bila izliv notranjega življenja, njeno glavno zahtevo pa je videl v ljubezni, v neskončni ljubezni, s katero se ne ujemajo strastni posvetni boji, v katere sili sedanja cerkev svoje služabnike. Bil je veren vse svoje življenje, ali njegova duša ni dovolila, da bi se vera postavljala svobodi v okom. In na svetu je imela biti vera po njegovih nazorih tolažnica potlačenih, zaničevanih, izkoriščanih; njegovo krščanstvo je bilo vseskozi demokracižno in ni moglo priti v soglasje s hierarhičnim zistemom. To so bolj slutili kakor razumeli fanatiki sočasnega katolicizma in le onemoglosti klerikalizma se je imel Simon Gregorčič zahvaliti, da ni že davno prej končalo njegovo življenje; kajti ako bi bila rimska cerkev še tisto moč, kakor v pretečenih stoletjih, je skoraj gotovo, da bi bila zadela tudi Simona Gregorčiča tista usoda, kateri je bil Giordano Bruno žrtev. Strupeni napadi na našega pesnika in bivšemu »Rimskem Katoliku« so dosti temeljiti dokazi za to. Mahnič in njegovi privrženci so smatrali Gregorčiča za nedostojnega duhovnika in naravnost za odpadnika. Nobene krasote niso našli v njegovih pesmih, a vse besede so prebrskali po njih tendenci in spomniti se je treba le, kako so ga mrevarili po klerikalnem časopisju zaradi pesmi, kakor »Človeka nikar«, »Velikonočna« i. t. d. In res je ostudno, če ga danes hvalijo in za svojega proglašajo tisti klerikalci, ki so mu najbolj ogrenili življenje. Zaradi njihove gonje je moral prežgodaj v pokoj, zaradi njihove intolerance je prežgodaj utihnilo njegovo petje. V ginljivo krasni pesmi »Ujetega ptica tožba« jim je še zapel: A enega mi vzeli niste, In mi ne vzamete nikdar; To pesmi so srebrno čiste, To je glasov nebeški dar. Ali mračnjaski fanatizem ni imel miru, dokler ni tudi ta nebeški dar utihnil; kajti vse, kar je spisal Gregorčič izza tistega duševnega ubojstva, je takorekoč neznan in za njegovo pesniško veljavo irrelevantno. Ako se ne bi bila postavila Gregorčiču klerikalna intoleranca kakor gora na pot življenja, bi bilo njegovo pero nedvomno ustvarilo še krasna, velika dela. Protikulturni značaj klerikalizma se je pokazal nad Gregorčičem, in kar je tukaj zatrl, je vzel celemu narodu. — Socialno demokratičnemu delavstvu je bil Simon Gregorčič dober znanec. Po vseh slovenskih krajih, kjer ima socialna demokracija svoje organizacije, se je predavalo o njegovih poezijah, ki se jih najde tudi po vseh delavskih knjižnicah; in na naše ljudstvo so naredile vselej globok vtisk. Z gospodarskimi vprašanji in s socialnimi problemi se Gregorčič ni pečal, zato tudi nikoli ne bi bil postal socialist. Ali duh, ki veje iz njegovih pesmi, mu je osvajal srca vsega izobraženega in zavednega delavstva in poezije, kakor »Romarica«, »V pepelnici noči«, »Človeka nikar«, i. t. d. so vselej globoko pretresle delavska srca. Zato mu ohranijo socialistični delavci vedno hvaležen spomin. — V pondeljek so prepeljali pesnikovo mrtvo truplo slovesno iz Gorice do Libušnjega, kjer so ga v torek pokopali. Sam je želel, da počiva v tisti zemlji. Bodi mu lahka!

Skupno pastirsko pismo avstrijskih škofov bodo čitali dne 2. decembra na prižnicah cele države. Tako hoče klerikalizem demonstrirati proti moderniziranju zakonskega prava in proti svobodi šole. Proti tema dvema zahtevama modernega življenja se namreč obrača »pastirsko pismo«, ki so ga skovali »cerkveni knezi« na svojem dunajskem sestanku. Pet strani obsega ta list, pet strani teme, pet strani srednjega veka. Na »praznik svetega evangelista Lukeža« so sklenili duhovni gospodje, začeti velikansko agitacijo proti vsakemu poizkusu, da bi zasijalo vsaj nekoliko solnce v to temno Avstrijo, in tako bodo odmevale dne 2. decembra po vseh cerkvah besede boja, besede sovraštva, ki se tako lepo

zlagajo z novodobnim krščanstvom. Navidezno je pastirsko pismo mirno in očetovsko. v resnici je navadno ščuvanje devetih nadškofov in petindvajsetih škofov Avstrije. Hotoma zamolčuje pravo bistvo stvari in dela z neresničnimi predpostavami. Klic po reformi zakona iz leta 1811 o izjemah in zaprekah poroke v smislu zdravega razuma je v škofovskem sestavku »krivična in pogubonosna reforma«, »priklanjanje pred maliki telesa« in »odpiranje vrat neobzdrani poltenosti!«. Kdo naj bi pa tudi pričakoval od našh škofov izpoznanje in priznanje, da so ravno nenaravne zapreke, ki jih postavlja naš zastareli zakon, mogoče pospeševalke nemoralnosti, ker naravnost silijo zdrave, za zakrnjeno askezo nesposobne ljudi na »nepostavna« pota! Kako naj bi naši zakupniki vse svetosti razumeli, da je samo »svoboden zakon etičen, zakonsko življenje po sili pa nič drugega, kakor legalizirana prostitucija, ki se ne mašuje le nad nesrečnimi zakonci, ampak tudi nad nesrečnimi otroci? — Drugi del famoznega pastirskega lista je namenjen šoli. Pismo pravi: »Šola nima namena, da bi oskrbela mladino samo z znanjem in z izvežbanjem, katero potrebuje za zemeljsko življenje, ampak da jo vzgoji tudi za drugi cilj življenja, ki presega meje časnega življenja. Nравno versko vzgojo je uvrstil namreč tudi posvetni zakon med šolske naloge in je postavil veronauk na čelo vseh učnih predmetov, s čemur je zadostno poudarjena njegova važnost in njegov poseben pomen... Doslej je imel šolski pouk v Avstriji verski značaj. Verski pouk se daje v šoli in je z zakonom varovan; pri tem spaja verske vaje najtesneje s poukom šolska molitev, skupni obisk službe božje, skupno sprejemanje svetih zakramentov. Bog prebiva še v avstrijskih šolah. Poslej se ima to izpremeniti. Verski pouk naj se sicer še trpi v šoli, kakor zahteva postava; ali vsa znamenja, ki spominjajo na verstvo, imajo biti odstranjena iz šole. Otrokom se ne bode več privoščilo, da bi upirali pogled na odrešenikov obraz; nič naj se ne nahaja v šoli, kar bi delovalo na pobožno misel in jo vzbujalo. Ali ne le z oči naj odide bog, temveč tudi iz otroških src naj se ga prepodi. Verskih vaj naj se ne izvršuje več v šoli in s pomočjo šole, ampak prepusti naj se jih le dobri volji staršev. Vsako navajanje na versko življenje naj se prepove v šoli, skratka, geslo bodi: Proč z bogom v šoli! — Bog, večno življenje, sveta vera, odrešenikov obraz, нравno pokvarjenje ljudstva, to so besede, katerih mrgoli škofovsko pismo. Tako svete so visokim gospodom, da jim ne dela skrbi, zlorabljati jih za svojo politiko. Besed kakor znanost, napredek, pravica, se ne najde v listu, kajti ni jih v škofovski politiki. In pastirsko pismo je političen spis namenjen klerikalni agitaciji, s katero bodo zopet skrunjene katoliške cerkve po celi državi.

»Slovenski Narod« je imel toliko pisati o protestnem ljudskem shodu, ki je tako impozantno vspel. Naj ta zagovornik deželnega odbora poizkusi s svojimi ljudmi sklicati v Ljubljani shod v prilog deželnemu odboru, in naj poizkusi, da izreče shod zaupnico deželnemu odboru. Saj takih ljud imamo mnogo: deželne odbornike, redakcijo »Slov. Naroda«, Chamovo stranko, famijlo Bleiweis in še ostale, za katere pa žalibog ne vemo. Shod bo impozanten, in »Slov. Narod« bo zopet lahko triumfiral. Ljudski shod je pokazal deželnemu odboru rogove, kakor jih še ni videl noben deželni odbor — naj se »Slov. Narod« zanj mašuje in naj poizkusi svojo srečo — saj ima vso javnost za seboj!

Delavska zavarovalnica za nezgode v Trstu. Dne 29. decembra t. l. bodo nadomestne volitve za predstojništvo in za razsodišče zavarovalnice za nezgode v Trstu, katere delokrog obsega Trst, Primorje, Kranjsko in Dalmacijo. Člani in nadomestniki, ki izstopijo letos, pripadajo sledečim strokam: Skupina III: Kemična industrija, kurila in svetila, hranila in živila.

Skupina IV: Kamen, prst, stavbinstvo z notranjimi delavnicami, gledišče, gasilstvo

po poklicu, dimnikarstvo, čiščenje cest in poslopij.

Skupina V: Tekstilna industrija, poligrafična obrt, oblačila, snaženje rabljenih predmetov in kopališče.

Podjetniki in zavarovanci omenjenih treh skupin volijo po enega člana in po enega nadomestnika v načelnistvo. Dalje volijo podjetniki vseh šestih skupin enega podjetnika kot prisednika in vse tri nadomestnike; zavarovanci vseh šestih skupin enega zavarovanca kot prisednika in tri nadomestnike za razsodišče.

Člani razsodišča ne smejo biti obenem člani načelnistva. Zavarovanim prometom se doposlje glasovnice vsaj do 2. decembra t. l. naravnost po pošti.

Podjetniki morajo potrditi s svojim podpisom na glasovnicah, da so bili vsi do volitve opravičeni člani pozvani, da volijo zastopnika in da je kandidat večine vpisan na glasovnici. Glasovnice se odposljejo volilni komisiji del. zavarov. proti nezgodam v Trst, Via Mercato vecchio, 3 I.

Glasovnic, ki pridejo na dan volitve šele po 4. uri popoldan, se ne vpoštevajo.

Reklamacije se mora poslati vsaj 14 dni pred volitvijo, t. j. do 15. decembra 1906 volilni komisiji, ki sklepa končno o njih. Volilni imenik v uradnih prostorih zavoda (Via Mercato vecchio, 3 I.) smejo člani ob uradnih urad, med tednom od 9. do 1. in 4. do 7. ure, ob praznikih od 9. do 12. ure dopoldan vpogledati.

Zagorje ob Savi. Dne 21. novembra dopoldan se je zgodila velika nesreča pri rudniku. Polni vozovi premoga so vjeli ženo in dva otroka rudarja z imenom Kovač, ki so bili takoj mrtvi. Družina omenjenega rudarja je živela vedno v veliki revščini radi malega zaslužka; Kovač je zaslužil K 2-20 na dan, s tem pa je moral preživeti družino, selem oseb in ni dobil drugače življenjskih potrebščin pri rudniškem konsumu, da je šel prosit in potem se mu je dalo dovoljenje za kakih par kilogramov moke, soli i. t. d. Ravno na omenjeni dan pa je ponesrečena žena šla prosit za dovoljenje in ga je dobila. Hotela je svojemu možu povedati, a pri prekoračenju rudniške železnice so prileteli vozovi s premogom, žena z enim otrokom v naročju, z drugim poleg sebe, so prišli pod vozove in tako so našli vsi trije smrt. Ljudje, ki so bili prisotni, trdijo, da je nesrečo tudi pripisovati nesramnemu priganjanju priganjačev Železnika in Praznika in divjanju, katero provzročata vsaki dan.

Iz Spodnje Idrije. Naš občinski odbor je imel 25. t. m. sejo, v kateri so se radi nove šole povišale občinske doklade iz dozdanjih 30% na 50%. Tudi se je reševalo o upeljavi davka na žgane in opojne pijače. Definitiven sklep stori prihodnja seja. — V Spodnji Idriji je ustanovitev gasilnega društva zavzela vse misli občanarjev. Društvo je bilo potrebno, ali vse, kar je prav. Delavci morajo misliti v prvi vrsti na organizacijo! Potem pride drugo.

Koroška.

Shodi. Predpretečeno nedeljo sta bila v Svečah in v Glinjah dva shoda, ki sta bila zelo pomenljiva za koroške razmere. Ondotni sodrugi so povabili sodruga Etbina Kristana, da pride poročat o volilni reformi in o stališču socialne demokracije, in to se je zgodilo. V Svečah se je vršil shod v precej čudnih razmerah. Klerikalci so pripejli davno pred začetkom shoda svojih pristašev toliko, da se je takoj opazilo, da imajo večino. Da se je to zgodilo, imajo pa zahvaliti — nemškemu nacionalcem in njihovemu gospodarskemu terorizmu, ki je zabranil delavcem iz bistriske tovarne udeležbo na shodu. Socialni demokratje niso ugovarjali predsedništvu, ki so ga predlagali klerikalci, temveč so le zahtevali, da velja svoboda govora. To so tudi klerikalci respektirali in sodrug Kristan je dobil prvo besedo. Govoril je o gospo-

darskih razmerah delavcev in kmetov, in potem o volilni reformi. Dve uri je razlagal zgodovino bojev za splošno in enako volilno pravico in historijo aktualne volilne reforme ter je poudarjal; da se najslabše posluži koroškim Slovincem, ako se hoče strmoglaviti volilno reformo, ki sicer ne prinaša ne delavcem socialno, ne Slovincem narodno vsega, do česar imajo nedvomno pravico, ki pa vendar pomeni velikanski napredek in daje tudi koroškim Slovincem izborna orožje v roko. Ali obstanek narodnosti ni odvisen samo od volilne pravice, temveč od njegove splošne zmožnosti za življenje, ki je v velikanski meri odvisna od tega, da Slovenci v nobenem oziru ne zaostanejo za drugimi narodi. Samo tisti narod ima bodočnost, ki zna marsikateri, če že ne na čelu napredka, vsaj z enakimi koraki vstric drugim narodom in zato niso sovražniki Slovincem samo pripadniki drugih narodov, temveč tudi tisti Slovenci, ki vlačijo svoje sonarodnjake neprenehoma nazaj, v pretekle čase in v preživele narode. Lahko pravimo, da je naredil govor sodruga Kristana velikanski vtisk na poslušalce. Že dejstvo, da so vstrajali v silni gnječi in v tisti atmosferi do konca in ves čas ohranili največjo pozornost, je dokaz za našo trditev. A pritrjevanje je bilo tako obilno in tako glasno, kakor ga pač ni na vsakem shodu. Priznati je moral to tudi drugi govornik, urednik celovskega «Mira» gospod Ekar, ki je začel s tem, da se v teh krajih še nikoli ni slišalo takega govornika in takega govora, kakor danes. Gospod Ekar je tudi priznaval, da je vse resnično, kar je govoril sodrug Kristan in šele po daljšem času se je spomnil na tisto ulogo, ki jo mora igrati pri «Miru», pa je pogreval tisto neslano trditev, da bi bil sedanji volilni red za koroške Slovence boljši, kakor reforma. Potem se je zaganjal v koroške socialiste, zlasti v sodruga Rieseja in končno je hotel na vsak način doseči od sodruga Kristana izjavo, da bodo socialni demokratje podpirali pri volitvah njih; v ta namen je celo tajil, da so — klerikalci! Sodrugi Kristan je ponudil radovednega moža, da v demokratični stranki ne more nikoli posameznik govoriti v imenu vseh, dokler ne sklene celota, kaj je storiti. Vendar pa lahko pove, da bode socialno demokratični kandidat v tem okraju Slovenec, ker stoje socialni demokratje na stališču narodne pravičnosti. Da to ni bilo po volji gospoda Ekarja, nismo krivi mi.

V Glinjah je bil shod popoldan. Tukaj je bila pretežna večina navzočih socialno demokratična in tudi tukaj je dosegel govornik velik uspeh. Dasi so bili tudi nekateri nasprotniki prisotni, se vendar nihče ni oglasil za besedo, katero bi bil seveda vsakdo dobil.

Celovski «Mir» zavija resnico in nam pokazuje, da tudi njega ni pristevati časopisom, ki bi vedeli, kaj je dostojnost v polemiki. Ali svoji stvari ne bode služil s tako taktiko, najmanj pa v takih slučajih, ko se citatelji sami lahko prepričajo o njegovih lažeh. Gospod Ekar pravi v svojem listu o govoru sodruga Kristana v Svečah, ki ga je sam na shodu naravnost navdušeno hvalil, sledeče: «Z nobeno besedico se ni upal razžaliti slovenskega prebivalstva.» V besedici «upal» tiči vsa infamija. Se ni upal! Ali more «Mirov» urednik dokazati, da je imel naš govornik sploh tak namen? Da je to njegova navada? Da je kje drugje žalil slovensko prebivalstvo? Če se bojujejo koroški voditelji s takim orožjem, ni čudno, da imajo tako proketo negativne uspehe in da beži vse od njih. Gospod Ekar pripoveduje, da je Kristan tolkel po liberalcih — kakor da ni povedal v dveh urah prav nič drugega. Izpopolnimo torej «Mirovo» poročilo, da je pritrjeval gospod Ekar. «Mirov» poročevalec pravi, da je bil Kristan poparjen, ko je bil župnik izvoljen za predsednika; kaj gospod Ekar vse vidi! Kaj vam ni, gospodine, Kristan že pred shodom povedal, da mu je to vseeno? Pravi gospod Ekar, da Kristan ni z eno besedo povedal, da bi se bila Slovincem godila kakšna kri-

vica s te ali z one strani. Gospod Ekar, kaj ste sedeli na ušesih? Saj ste bili dosti blizu govornika. Ali pa ne smete v «Miru» priznati tega, kar ste sami priznali na shodu. Iz česa pa je govornik izvajal narodno avtonomijo in jo tolmačil? Kako pa je Kristan razlagal, da je volilna reforma, za katero je bila v odseku krajja kupčija (ta izraz vas je še posebno navdušil!). pomanjkljiva v socialnem in narodnem oziru? Seveda vam na polje vaše statistike ne more slediti človek, ki je proučil natančnejšo statistiko, ter ve, da je v tem okraju nedvomna, velika slovenska večina. Ali pa morda poročate tako, da bi zakrili svoja lastna protislovja, katerih je v vašem govoru kar mrgolelo? — Spametujte se, gospodje pri «Miru»! Ako vam je res kaj na tem ležeče, da se reši koroško Slovenstvo, tedaj zapustite dosedanje nazadnjaške tire, ki bi morajo privedi narod v pogubo, in — naučite se dostojnejše taktike.

Volilni kompromis s socialnimi demokrati bi radi imeli koroški slovenski klerikalci. Abstrahirajmo od tega, da bode njih kandidat nedvomno pristen klerikalec — saj se ga že imenuje. Ali spomnimo se, da so «Mirovci» neprenehoma strastno nasprotovali volilni reformi, zagovarjali obstrukcijo in pozivali slovenske poslance, naj strmoglavijo reformo. Kakšne kreature bi morali biti socialni demokratje, ki bi podpirali tako gardo? Pravočasno so socialisti povedali, da bode nastopanje pri volilni reformi absolutno merilo, iz katerega bodo socialisti brezpogojno izvajali konsekvence. Sami sebi ne bodo socialisti pljuvali v obraz. Kdor je nagajal volilni reformi, ne sme pričakovati od socialnih demokratov niti sence kakšne podpore, pa naj se zgodi potem, kar se hoče. Komur je na tem ležeče, da pride mandat tega okraja zanesljivo v slovenske roke, naj glasuje za slovenskega socialnega demokrata, drugače naj pa pripiše posledice sam sebi.

Na socialno-demokratični shod so pripeljali celovski klerikalci kmete. Začetkoma so tudi nameravali, razbiti ga. Zanimivo je, da so imeli štirinajst dni prej nemški nacionalci ravno tam shod, a takrat se ni ganila «slovenska» roka, da bi agitirala. Stara stvar, da sovražijo socialistične Slovence stokrat bolj strastno, kakor nacionalistične, šovinistične Nemce. Pa se razsvetli že še tudi to «slovensko» narodnjaštvo!

Tržaške stvari.

Društvo «Ljudski oder» je priredilo v soboto, 17. t. m. predavanje v zgornji dvorani «Delavskega Doma». Govoril je gospod profesor Ivan Franke iz Ljubljane o Adi Negri. Gospod predavatelj je prečital vrsto Negrinih pesmi v lastnem prevodu ter je naredil z njimi velik vtisk na poslušalce. Lepota teh pesmi je nepopisna in uho se jim ne more nikakor odtegniti. Škoda je, da ni gospod predavatelj komentiral vsake posamezne pesmi, kar bi bilo marsikomu olajšalo razumevanje. Vsekakor je bilo tudi to predavanje vse hvale vredno in gospod predavatelj, kakor tudi društvo sta lahko zadovoljna z uspehom. — V kratkem času slede nova predavanja.

Shodi.

Ljubljana. Mizarje opozarjamo s tem na vabila, ki so jih dobili in jih vabimo, naj se jim z ozirom na važnost odzovejo v polnem številu.

Iz Žirov. V nedeljo, dne 2. decembra popoldne se bo vršil shod socialno-demokratične stranke na Dobračevem pri Zireh z dnevnim redom: «Politični položaj v avstro-ogrski monarhiji z ozirom na delavski in kmečki stan.» Poročal bode sodrug Anton Kristan iz Idrije.

Iz Idrije. V nedeljo, dne 25. novembra se je vršil zelo dobro obiskan rudarski shod, kjer je po prednesenih pritožbah rudarjev govoril o nastalih razmerah pri rudniku sodrug A. Kristan, ki je pozivljaj rudarje v organizacijo. Sprejela se je resolucija, kjer se protestira proti novemu kurzu, ki je nastal

zadnji čas pri rudniku, zahteva, da c. kr. oskrbnik Jaklin odide iz Idrije proč ter se izreka, da naj imajo zdravniki v svoji stroki povsem proste roke. — Občina idrijska je sklenila v zadnji seji ustanoviti mestno hranilnico, za koje ustanovne stroške se je uvrstilo na predlog občinskega svetovaleca sodruga Antona Kristana 5000 K v občinski proračun. Proračun se je sprejel, kakor je bil predložen.

Iz stranke.

Za tržaško okrajno konferenco, ki bode v nedeljo, dne 9. decembra v veliki dvorani «Delavskega doma», je določila okrajna organizacija sledeče poročevalce za točke 3. do 7. že naznanjenega dnevnega reda: 3. Strankino časopisje, sodrug F. Milost. 4. Državno-zborske volitve, sodrug J. Petejan. 5. Organizacija in taktika, sodrug I. Regent. 6. Strokovna organizacija, sodrug J. Kopač. 7. Kulturna organizacija, sodrug A. Jernejčič. — Konferenca je sestavljena iz zastopnikov lokalnih in mestnokrajnih (cestnih) organizacij, iz zastopnikov okoličanskih sodrugov, iz zastopnikov vseh organiziranih strok, ki imajo slovenske člane, iz zastopnikov kulturnih organizacij, iz predstojništva in delegatov zaupniškega zbora ter iz članov političnega odbora. Kot gostje imajo pristop povabljeni sodrugi, ki se legitimirajo s strankinim članstvom. Legitimacije pregleda na konferenci izvoljen odsek. Vse delegate se opozarja, naj gotovo in pravočasno pridejo na konferenco.

Tržaška politična organizacija priredi v nedeljo, 2. decembra t. l. v veliki dvorani «Delavskega doma» veliko veselico, pri kateri nastopi moški in mešani zbor ter razni solisti. Dramatični oddelek «Ljudskega odra» uprizori Aleksandrovo, iz rusčine preloženo šaloigro «Medved snubač». Pozneje je ples, saljiva posta, srečolov i. t. d. Začetek je ob 8. uri zvečer, vstopnina 40 vin. za osebo. Čisti dobiček je namenjen volilnemu skladu politične organizacije jugoslovanske socialne demokracije, vsled česar pričakuje odbor, da se udeležijo sodrugi te veselice v obilnem številu.

Dopisi.

Milje pri Trstu. (Varujte se sirenskih glasov!) Dolgo klobasarijo je napravila «Edinost» pod tem naslovom in kdor bi bil dovolj lakomiseln, bi skoro menil, da so bili veliki talenti in pogumni heretiki, ki so jo spisali. Imponirala bi najnovejša iznajdba tržaških veljakov in prijateljev novoprogramcev: Klerikalizem škoduje Slovenstvu. Dokler so to učili socialni demokratje, so se narodnjaki zaletavali v nas in vse so parirali s svojo bajeslovno «slogo». A človek bi pozabil na to, ako bi bilo misliti, da so bili doslej v zmoti, a so se po izkušnjah prepričali. Toda kaj pomenijo besede prvakarjev, ko jih bijejo dejanja po zobeh! Kaj veljajo vse ne ravno duhovite zafrkacije Amikovcev, ko so v praksi kar zraščeni z njimi! Kdor ne veruje, naj pride k nam, pa naj se prepriča. Pri nas smo imeli pretečeni teden volitve v občinski zastop. Milje so tipično delavsko mesto in gospodarstva nasprotja med proletarično večino ter posestniško manjšino so zelo velika. Ker so imeli doslej že nekaj časa socialni demokratje upravo v rokah, se lahko ugane, da so bili posestniki zaradi tega kaj jezni in silno bi jih veselilo, ako bi mogli pometati goreče sovražene rdečkarje iz občinskega zastopa. Vsaj glede italijanske gospode bi bilo to umljivo, kajti internacionalni socialisti ne morejo biti vseč radikalnim (seveda le bolj z jezikom) iredentovcem. Za Slovence je seveda z narodnega stališča stvar drugačna in vsako vprašanje je nepotrebno, ali imajo pričakovati več od socialistov, ali od iredentistov. Tembolj bi bili slovenski narodnjaki zavezani, podpirati socialne demokrate, ker je klerikalizem pri zadnjih popolnoma izključen in se ne bi bilo treba bati te škode za Slovenstvo, katero je «Edinost» konstatirala. Ali — pojdite se solit

z načeli, z narodnostjo, s svobodomiselnostjo! Pometati socialiste ven, je važnejše tej gospodi, kakor vse drugo. In ker je to tudi srčna želja klerikalcev in iredentistov, se je našla prelepa koalicijska proti socialni demokraciji: Bratsko združeni slovenski narodnjaki, italijanski iredentovci in italijanski klerikalci. Mein Liebchen, was willst du noch mehr? V bratski zvezi so naskočili socialne demokrate in v bratski zvezi so se blamirali, kajti propadli so, da je grmelo, čeravno nas je počastil tudi dr. Rybač s svojim prihodom. Mislili smo, da nas pride varovat sirenkih glasov, v resnici jih je prišel hvaliti in priporočati, on, najnovejši liberalci! Pravi »Edinost«, da so se narodnjaki združili z »zmernimi« Italijani. Saj jih poznamo, te zmerni pope, ki stoje pod komando tržaškega »Amico« in razširjajo tukaj njegovo propagando! »Edinost« vendar ne sme misliti, da so prav sami tepci, ki jo čitajo. Z dvojno moraljo, ki uči, pisati belo, delati pa črno, ne bode večno sleparila ljudstva. Poznamo se, telka! Sedaj nas zanima le še to, kaj poreče »Slov. Narod« svoji ljubi zaveznici in kompaniji Rybač, Bartoli, Nagl! Najbrže bode previdno molčal. Pa tudi nič ne de; saj si ustvarimo lahko svojo sodbo tudi brez njega. Le toliko bodi povedano, da smo sedaj že z vseh strani siti tega lažinarodnjastva.

Zidani most. Po zadnjem članku »Rdečega praporja«, katerega je vodja kurilnice popolnoma zaslužil, so se naši organizaciji sovražne čete pomnožile. Vodja tukajšnje kurilnice g. Lauter se kar ne more potolažiti, da se ga je malo prijelo. Sovražnim četam pa le čestitamo k novemu pristašu. To je možakar, ki se obrača po vetru ali po družbi, sicer pa mu glava ni pretežka. G. Lauter je podoben kmetu, ki se uči jabati in če spleza na konja, ga ni z lepa spraviti dol, če ga ne stresse konj. Pred kratkim so bili njegovi delavci pri njem prosit, da naj, ker so se dela zelo pomnožila, vsako partijo pomnoži za enega moža. A lep odgovor jim je dal: »Če hočete enega moža več imeti, si ga sami plačajte, ali pa naj vam soc. demokratje pomagajo, jaz vam ne morem!« Gotovo lep odgovor od predpostavljene, ki je, ko je bil še ključavničar, kurjač in strojevodja, sam bil eden prvih agitatorjev za soc. dem. zadrugo. Splošno se tudi sliši jako lepe stvari o tem gospodu. N. pr. dva bolna delavca, ki nista še popolnoma pohabljeni, sta se udeležila procesije rešnjega telesa. Lauter je o tem izvedel in dovolil si je ljubeznivost, da je obema odtegnil bolniško plačo od petih dni. Eden revizijskih ključarjev, je pa lahko celi mesec marodiral, da je delal njemu bicikel, pa mu ni bilo žal. »da marodira definitivno nastavljen uslužbenec za njegove privatne potrebe. Tudi komandira meizvežbane delavce k popravilu vozov, gotovo ga zopet bole takozvane »Überstunden«, ki bi jih moral ključavničarjem plačati. Znano je, da dobe delavci, ki se poškodujejo v takih slučajih, malo ali nič. Ko se je eden teh delavcev slučajno poškodoval, rekel je Lauter: »No, prsti še niso stran!« Brzkone stejejo poškodbe pri njem šele, ko je že roka ali noga odletela. V preteklem letu so morali delavci od kurilnice po cele tedne delati pot k skali nad postajo, ki jo je krstil »Felsenklause«. Kako bi bilo lepo, ako bi ostal Lauter vedno gori v njej. Tudi so morali delavci poleti v vročini nositi vodo gori, da so tam nasajene vinske trte zalivali. Kaj pravi direkcija k temu, da opravljajo delavci, ki so v službi, taka privatna dela, nas ne briga, samo radovedni smo, kaj bi bilo, ako bi se pri takih delih kdo poškodoval. Gotovo bi delavec sam trpel. Tudi se nam ne zdi pravilno, da si jemlje Lauter, kadar uganja v svojem stanovanju burke s svojimi pristaši, enega moža od službujoče partije za natakarja.

Tako bi bilo še več povedati od tega gospoda. Za enkrat naj to zadostuje. Gospodu Lauterju pa svetujemo, naj ravna s svojimi ljudmi bolj človeško in naj si ne dovoljuje izrazov kakor, da bo on že skrbel, da njegovih delavcev nobeden nič ne bo dobil, ako

se kateremu kaj pripeti. Gotovo je, da so soc. demokratje več pomagali potrebnim delavcem kakor tak vodja kurilnice, ki je pozabil, da je bil sam enkrat delavec.

Več tihih opazovalcev.

Socialni pregled.

Litija. Da vladajo v tukajšnji predilnici Schwarz & Zublin dosti slabe razmere, je že znana stvar. Ali kar se sliši sedaj iz te jetnišnice, je že tako, da človek res ne vé, ali naj verjame tem glasovom in gotovo ne bi verjel, ako nebi bilo znano, da je delavstvo že davno nezadovoljno in je že tudi nekolikokrat poskušalo, doseči kakšno izboljšanje. Ako je vse resnično, kar se nam naznanja, tedaj tudi v Sibiriji ne more biti veliko hujše. Pred vsem nam prihajajo tožbe, da plačuje gospod Schwarz delavkam po 3 do 4 krone na teden. Če pa katera ni zadovoljna, se jo vrže brez vsakega obotavljanja na cesto. Zlasti se prakticira to krščansko ljubezen pozimi. Ali dočim je doletela taka usoda navadno mlajše delavke, je začel gospod Schwarz letos preganjati delavke, ki so že po deset let v njegovi tovarni. Plačuje jim po 2, 3 do 8 vinarjev na uro. Ali vse to presega dejstvo, da mu pomagajo nekakšne usmiljene sestre. Te si je naročil gospod Schwarz, da varujejo delavke v spalnicah in da kuhajo. Posebno samske ženske imajo stanovanje le nekoliko korakov od tovarne; tukaj jih nadzorujejo švicarski priganjači, v stanovanju pa katoliške usmiljenke — ob slabi hrani. Po enajsturnem delu, ko so vse izmučene in si uboge kosti ne žele nič družega, kakor počitka, jim molijo sestre rožni venec in litanije, kar je prava tortura, nič boljša, kakor nekdanji aparati v mučilnicah. A še drugo nalogo imajo usmiljenke. Ako hoče mladoletna delavka zapustiti tovarno, morajo starši dati tako dovoljenje usmiljeni sestri, ta pa šele lahko dovoli, da sme delavka odpovedati. To neverjetno prakso utemeljujejo s tem, da mladoletna delavka nima pravice, da bi odpovedala službo sama. Zato so uredili tako, da morajo izročiti starši svojo hčer usmiljeni sestri, ki dobi takorekoč očetovsko oblast nad njo. Če to ne zasluži imena suženjstva, tedaj naj se kar izbriše to besedo iz slovarja. Radovedni smo, kaj poreče krščansko-socialna zveza tem razmeram. Zdi se nam, da so pomagali krščanski socialci pri zadnji stavki gospodu Schwarzu, razbiti delavsko organizacijo in sedaj se vidi, kakšen krasen raj jim je ustvaril krščanski socializem. Komentarja pač ni treba; saj ni besed, ki bi obsodile to grozo ostrejše, kakor dejstva sama.

Umetnost in književnost.

Društvo »Arte moderna« prireja v Trstu dramatične predstave, ki so postale delavstvu prava potreba. Razmeram primerno je vstopnina jako nizka, da se omogoči najširšim slojem gledališki užitek. Predstave imajo izobraževalen namen in se jih ne prireja zaradi dobička. Igralci so deloma diletantje, deloma pa umetniki po poklicu; učitelj je znani strokovnjak Galino. Društvo se je prav lepo razvilo in prireja predstave, katerim se ni treba bati strožje kritike. Vse to privabi v gledališče vedno veliko množico delavstva ter pobija evidentno trditev, da proletariat nima smisla za višje užitke, ali da pozna socialna demokracija samo vprašanje želodca. Prav do zadnjega kotička je bilo napolnjeno gledališče v nedeljo, 25. t. m., ko se je predstavljalo Gorijevo socialno dramo »Brezdomovinci«. Že dejstvo, da je prišel na oder pisatelj, ki je — horrible dictu — anarhist, je pomenljivo za idealno objektivnost društva. Drama sicer ni izvenredno umetniško delo, vendar zasluži uprizoritev ne le zaradi svoje notranje resničnosti, temveč tudi zaradi lapidarnega slikanja dejstev. Njen pomen je izvrstno označil sodrug Maurer v »Intermezzu«. Te predstave obiskujejo tudi slovenski delavci zelo radi, iz česar vidimo,

da imajo tudi naši proletarci živo hrepenenje po čisti umetnosti in po višjih ciljev. Umetnost, ki se opira na zdravo maso ljudstva, ima najmočnejšo podlago in ji nič ni treba rabiti demagogije.

Delavski koledar za leto 1907 izide, kakor smo že poročali, začetkom decembra. Kdor ga želi naročiti, stori to lahko pri našem upravnistvu.

Naši zapiski. Številka 11. četrtega letnika je izšla s sledečo vsebino: Dva politična programa. — Dr. Demšar: O spolnih boleznih. — As.: Zanimarjena in pokvarjena mladina. — Poglavje o našem gledišču. — Pregled: Gospodarstvo. Politika. Razno. Književnost. — Juri Jager: Moj Bog. — »Naši zapiski« prikazujejo z vsako številko, kako so potrebni v našem kulturnem življenju ter jih toplo priporočamo našim sodrugom.

Restauracija AUER Ljubljana

Wolfsove ulice št. 12

se priporoča slavnemu občinstvu za obilen obisk.

Spoštovanjem

Jakob Trontelj
restaurater.

Cenjenemu občinstvu vobče in posebno še delavstvu najljudneje naznanjam, da sem s 1. oktobrom 1906 prevzel

gostilno »**Nemški vilez**«

v Ljubljani, na Rimski cesti št. 5

in bom točil **najboljša vina** in izvrstno domače **Auerjevo pivo**.

Priporočam obenem svojo dobro **domačo kuhinjo** vsem onim, ki žela imeti stalno hrano, prav po zmernih cenah.

Zanesljiva, dobra in točna postrežba.

7-4

Gregor Verhovnik.

Potniki v Ameriko
Kateri želijo dobro, po ceni in zanesljivo potovati naj se obrnejo na
Simona Kmetetka
v Ljubljani Kolodvorska ulica 20.
Škafkovstna Pojasmila dajo se brezplačno.

 Poskusite
in priporočite
== izdelke ==
Vydrove tovarne hranil
v Pragi VIII. Cenovnik zastonj.

Mesta: Novi Jork, Montreal, Washington, Boston.

Vstopnina za delavce samo 20 kr.

Panorama
international
Ljubljana
Pogačarjev t.g.
Razstavljeno od ne-
delje 2. decembra
do vsote so'ote,
dne 8. decembra
Amerika

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste 52-42
Aleksandra Levi Minzija
Trst — Piazza Rosario 2 — Trst
(šolsko poslopje).
Bogat izbor v tapeterijah, zrcalih in slikah. — Ilustriran
cenik gratis in franko vsakemu na zahtevo. — Cene
brez konkurence. — Predmeti se postavijo na brod
ali železnico, ne da bi se za to kaj računalo.

 Božične, novoletne
ter imendanske voščilne
listke (dopisnice) s slo-
venskim besedilom
razpošilja po najnižjih cenah
Wunibald Plann
Dunaj VI., Wallgasse št. 19, poleg
15-4 Rajmundovega gledišča.

Ugodna prilika za nakup radi stečaja neke velike tovarne

samo 3 goldinarje

stane poštni zabojček 5 kilogramov celotne teže (približno
50-60 komadov) pri stikanju malo poškodovanega, lepo svrsto-
nega, ročno dišečega

25-14 **toaletnega mila**

venja vijoličnega, vrtničnega, obojčnega, solnčnega, spajkinega,
lilijno-mlečnega, smarčnega, broskvinca cveta i. t. d.
Razpošilja proti povzetju

podjetje Manhattan

Budimpešta VIII., Bekerdy-utca 3.

 Thierryev balzam
Vseko ponaredba in posilstvo je kaznivo.
52-15 Edino pravi je
le z zeleno znamko nune. Zako-
nito savarovan. Davno zna-
menito neprekosljiv proti mo-
tenju v prebavljanju, želodčnim
krčem, koliki, nahodu, prsnim bo-
lečinam, influenci i. t. d. — Cena
12 malim ali 6 velikim steklenicam
ali eni specialni steklenici s
patentno zaponko 5 K franko.

Thierryevo castifolijno mazilo je obča znano kot non plus nitra

na vse se tako stare rane, vnetja, poškodbe ispahe in otakline
vseh vrst. Cena 3 lončkoma K 3-50, pošilja franko le proti naprej
poslanemu denarju ali povzetju

lekarna A. Thierry v Pregradu p. Rog. Statini

Bredurica s tisoč izvirnimi zahvalami brezplačno in franko. Do-
biva se v vseh vaših lekarnah in medicinskih drogerijah.

Kavarna

„LEON“

v Ljubljani, Stari trg 30

je vsak torek, četrtek, soboto in nedeljo

Vso noč odprta.

Z odličnim spoštovanjem

15-15

Fani in Leon Pogačnik.

HOTEL „VEGA“

18-14

v Spodnji Šiški pri Ljubljani

ob glavni cesti nasproti ljudski šoli.

se priporoča slavn. občinstvu za mnogobrojni
obisk. Točijo se pristna biželska, ljutomersta,
dolenjska in vipavska vina ter mengiško dvojno
marčno pivo.

Gorka in mrzla jedila ob vsaki uri. — Posebna
soba za večje družbe in za društva je na
razpolago.

Velik vrt

s teraso in krasnim razgledom na
kamniške planine in na Smarno
goro.

Za tujce

novi opremljene sobe: postelja 1
krona, soba z dvema posteljama 2
kroni.

Jako ugodna prilika za letoviščarje, za ku-
tere se cena primerno zniža.

Na razpolago so val domači listi.

Cene navadne, postrežba točna!

Z odličnim spoštovanjem

Anton Maver, lastnik.

Razpošiljanje blaga na
vse kraje sveta!

Najcenejša, največja
ekspozitna trdka!

H. SUTTNER urar, Ljubljana

Mestni trg nasproti rotovža

prej v Kranju

priporoča svojo veliko, izborno
zalogo finih

švicarskih ur,

briljantov, zlatnine in srebrnine

17-18

v veliki izberi po najnižjih cenah.

V dokaz, da je moje blago
res fino in dobro,
je to, da je razpošiljam po celem
svetu. — Na stotine pohvalnih pisem
je vsakomur prostovoljno na ogled,
da se lahko sam prepriča.

Prosim zahtevajte veliki novi cenik, ki
se pošlje zastonj in poštne preste.

Delniška družba združenih pivovarn Žalec in Laški trg

Telefon št. 163.

v Ljubljani

Telefon št. 163.

52-16

priporoča svoje

izborna pivo v sodcih in v steklenicah.

Telefon št. 187.

Zaloga v Spodnji Šiški.

Telefon št. 187.